

Participatory Classroom Management and Its Role in Enhancing Learning Climate and Academic Participation in Elementary Students

Hassan. Ashrafi¹, Asghar. Sharifi^{2*}, Zolfaghar. Rashidi³

1. PhD Student in Educational Management, Department of Educational Sciences, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** drasharifi@gmail.com

Research Paper

Receive: 2025/09/23
Accept: 2026/01/28
Published: 2026/06/22

Keywords:

Participatory classroom management, classroom climate, academic participation, elementary students, active learning

Article Cite:

Ashrafi, H., Sharifi, A., & Rashidi, Z. (2026). Participatory Classroom Management and Its Role in Enhancing Learning Climate and Academic Participation in Elementary Students. *Sociology of Education*. 12(2): 1-17.

Abstract

Purpose: This study aimed to examine the effect of participatory classroom management on academic participation and classroom climate among elementary school students.

Methodology: A quantitative correlational design was employed. The population consisted of elementary school students from public schools, from whom a random sample was selected. Data were collected using standardized questionnaires on participatory classroom management and classroom climate, and analyzed through inferential statistical tests.

Findings: Statistical analyses revealed a significant positive effect of participatory classroom management on students' academic participation. A meaningful relationship was also found between participatory management and a positive socio-emotional classroom climate. Participatory management significantly predicted variance in academic participation.

Conclusion: The findings indicate that participatory classroom management enhances classroom interactions, fosters students' sense of belonging, and promotes active engagement in learning processes. This approach can be considered an effective educational strategy in elementary education.

<https://doi.org/10.61838/kman.soe.686>

Creative Commons: CC BY 4.0

Detailed Abstract

Introduction

Classroom learning environments have undergone a fundamental transformation in recent decades, shifting from teacher-centered instructional models toward participatory, student-centered approaches that emphasize interaction, dialogue, and shared responsibility for learning. Within this paradigm shift, classroom management is no longer understood merely as maintaining discipline or controlling student behavior, but rather as a complex pedagogical process aimed at facilitating engagement, fostering positive relationships, and creating a supportive socio-emotional climate. Research consistently demonstrates that the quality of classroom climate is a core indicator of instructional effectiveness, particularly in elementary education where students' early experiences shape long-term attitudes toward learning and school (Andić et al., 2010).

Student participation has been widely recognized as a key mechanism through which learning becomes meaningful, durable, and socially grounded. Participation encompasses behavioral, cognitive, and emotional dimensions and is influenced by individual characteristics as well as contextual and instructional factors (Precourt & Gainor, 2019). While personal traits such as personality type may affect students' willingness to participate, accumulating evidence suggests that teacher practices and classroom management styles exert a stronger and more consistent influence on students' engagement patterns (Lee, 2005; Severe et al., 2024). In particular, participatory classroom management—characterized by shared decision-making, collaborative rule-setting, dialogic interaction, and respect for students' voices—has emerged as a promising approach for enhancing both classroom climate and student participation (Berliana & Habiby, 2024).

Empirical studies indicate that classrooms guided by democratic and participatory principles tend to exhibit higher levels of social participation, mutual trust, and emotional safety, all of which contribute to students' academic engagement (Zurbriggen et al., 2023). Conversely, overly authoritarian or control-oriented management practices have been linked to passive learning environments, reduced motivation, and students' reluctance to express ideas or ask questions (Tseng, 2024). These dynamics are particularly salient in elementary schools, where students are still developing foundational social, emotional, and academic competencies.

Theoretical and empirical work further highlights the mediating role of classroom climate in the relationship between teacher practices and student outcomes. A positive classroom climate—marked by supportive teacher–student relationships, constructive peer interactions, and emotional security—has been shown to enhance student engagement and academic achievement (Memari & Gholamshahi, 2020; Tao et al., 2022). Qualitative investigations of classroom participation reveal that students are more likely to engage when they perceive their teachers as attentive listeners who value their contributions and provide nonjudgmental feedback (Comber & Hayes, 2023). At the same time, practices such as grading participation or applying implicit pressure to speak may undermine authentic engagement and generate anxiety, thereby reducing the benefits of participation (Holly et al., 2024).

Within the Iranian educational context, growing attention has been paid to participatory approaches in classroom management. Recent studies conducted in elementary schools suggest that participatory management not only improves classroom climate but also contributes to students' academic achievement and sense of responsibility (Gholami Ghahderijani, 2024; Sadeghi Bahmani et al., 2023). However, despite the expanding body of literature, there remains a need for integrative empirical studies that simultaneously examine participatory classroom management, classroom climate, and student academic participation within a unified analytical framework, particularly at the elementary level. Addressing this gap provides the conceptual foundation for the present study.

Methods and Materials

This study employed a quantitative correlational research design to examine the relationships among participatory classroom management, classroom climate, and academic participation in elementary school students. The target population consisted of students enrolled in public elementary schools. A sample was selected using random sampling procedures to ensure adequate representation. Data were collected through standardized self-report questionnaires measuring participatory classroom management practices, perceived classroom climate, and students' academic participation. Prior to analysis, data were screened for completeness, normality, and statistical assumptions. Inferential statistical analyses, including correlation analysis and regression modeling, were conducted using appropriate statistical software to test the study hypotheses.

Findings

The results of inferential analyses indicated a statistically significant positive relationship between participatory classroom management and students' academic participation. Higher levels of participatory management practices were associated with increased behavioral and cognitive engagement among students. Regression analysis further revealed that participatory classroom management accounted for a meaningful proportion of variance in academic participation, indicating its predictive power.

In addition, participatory classroom management showed a significant positive effect on classroom climate. Classrooms characterized by shared decision-making, collaborative interaction, and supportive teacher behaviors demonstrated more positive socio-emotional climates. Analysis also revealed a significant association between classroom climate and academic participation, suggesting that students in more positive classroom environments were more actively engaged in learning activities.

Finally, the combined model demonstrated that participatory classroom management and classroom climate together provided a stronger explanation of academic participation than either variable alone, highlighting the interrelated nature of management practices, environmental factors, and student engagement outcomes.

Discussion and Conclusion

The findings of this study underscore the pivotal role of participatory classroom management in shaping both the social environment of the classroom and students' active involvement in learning. The positive association between participatory management and academic participation suggests that when students are given opportunities to contribute to classroom decisions, express their perspectives, and engage collaboratively, they are more likely to invest effort and attention in academic tasks. This supports the view that participation is not solely an individual disposition but is significantly constructed through instructional and managerial contexts.

The results also highlight the importance of classroom climate as a contextual mechanism through which participatory management exerts its influence. A positive classroom climate appears to function as a supportive backdrop that reduces participation-related anxiety, enhances students' sense of belonging, and normalizes active engagement as part of classroom culture. In such environments, participation becomes an authentic and voluntary behavior rather than a response to external pressure or evaluation.

From an educational perspective, the findings suggest that efforts to improve student engagement in elementary schools should extend beyond curricular reforms to include systematic attention to classroom management styles. Participatory approaches offer a viable pathway for fostering inclusive, dynamic, and emotionally supportive classrooms that encourage students to take an active role in their own learning.

In conclusion, this study demonstrates that participatory classroom management is a significant predictor of both classroom climate and academic participation among elementary school students. By promoting shared responsibility, dialogue, and mutual respect, participatory management practices contribute to more positive learning environments and higher levels of student engagement. These findings reinforce the value of participatory pedagogies in elementary education and point to the need for teacher training and school policies that support the implementation of such approaches as a means of enhancing educational quality and student outcomes.

جامعه شناسی آموزش و پرورش

مدیریت مشارکتی کلاس درس و نقش آن در بهبود جو یادگیری و مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی

حسن اشرفی^۱، اصغر شریفی^{۲*}، ذوالفقار رشیدی^۳

۱. دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران (نویسنده مسئول).

۳. استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: drasharifi@gmail.com

چکیده	مقاله تحقیقاتی
هدف: هدف این پژوهش بررسی تأثیر مدیریت مشارکتی کلاس درس بر مشارکت تحصیلی و جو آموزشی دانش‌آموزان دوره ابتدایی است. روش‌شناسی: پژوهش حاضر با رویکرد کمی و با طرح توصیفی-همبستگی انجام شد. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان دوره ابتدایی مدارس دولتی بود که نمونه‌ای از آنان به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد مدیریت مشارکتی کلاس و جو کلاس درس گردآوری و با بهره‌گیری از آزمون‌های استنباطی در نرم‌افزار آماری تحلیل شد. یافته‌ها: نتایج تحلیل‌های آماری نشان داد مدیریت مشارکتی کلاس درس تأثیر مثبت و معناداری بر مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. همچنین رابطه‌ای معنادار بین مدیریت مشارکتی و بهبود جو عاطفی-اجتماعی کلاس مشاهده شد. متغیر مدیریت مشارکتی توانست سهم معناداری از واریانس مشارکت تحصیلی را تبیین کند.	دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۰۸ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱ واژگان کلیدی: مدیریت مشارکتی، جو کلاس درس، مشارکت تحصیلی، دانش‌آموزان ابتدایی، یادگیری فعال

استناد مقاله:

اشرفی، حسن، شریفی، اصغر، و رشیدی، ذوالفقار. (۱۴۰۵). مدیریت مشارکتی کلاس درس و نقش آن در بهبود جو یادگیری و مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی. جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۱۲(۲): ۱-۱۷.

<https://doi.org/10.61838/kman.soc.686>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

در دهه‌های اخیر، کلاس درس به‌عنوان کانون اصلی تحقق اهداف آموزشی، از یک فضای صرفاً انتقال‌دهنده دانش به محیطی تعاملی، پویا و چندبعدی تحول یافته است. این تحول، ناشی از تغییر پارادایم‌های یادگیری از رویکردهای معلم‌محور به رویکردهای یادگیرنده‌محور و اجتماعی است که در آن مشارکت فعال دانش‌آموزان، کیفیت تعاملات و جو عاطفی-اجتماعی کلاس نقشی تعیین‌کننده در اثربخشی یادگیری ایفا می‌کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که جو کلاس درس نه تنها بازتابی از کیفیت تدریس، بلکه شاخصی اساسی از کیفیت کلی آموزش در مدارس، به‌ویژه در دوره ابتدایی است (Andić et al., 2010). در چنین بستری، مدیریت کلاس درس دیگر صرفاً به کنترل رفتار یا حفظ نظم محدود نمی‌شود، بلکه به مجموعه‌ای از راهبردهای مشارکتی، ارتباطی و حمایتی گسترش یافته است که هدف آن تسهیل یادگیری، افزایش انگیزش و تقویت مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان است (Gholami et al., 2023).

مطالعات متعددی تأکید کرده‌اند که مشارکت دانش‌آموزان در کلاس درس یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های کلیدی یادگیری عمیق، پیشرفت تحصیلی و رشد مهارت‌های اجتماعی است. مشارکت، مفهومی چندبعدی است که ابعاد رفتاری، شناختی و عاطفی را دربر می‌گیرد و تحت تأثیر عوامل فردی، بین‌فردی و ساختاری قرار دارد (Precourt & Gainor, 2019). از منظر روان‌شناختی، نگرش‌ها، ویژگی‌های شخصیتی و انگیزه‌های درونی دانش‌آموزان می‌توانند تمایل آنان به مشارکت کلاسی را تقویت یا تضعیف کنند (Lee, 2005)؛ بااین‌حال، شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که نقش معلم و شیوه مدیریت کلاس، نقشی پررنگ‌تر و تعیین‌کننده‌تر در فعال‌سازی یا انفعال فضای کلاس دارد (Severe et al., 2024).

مدیریت مشارکتی کلاس درس بر این فرض استوار است که دانش‌آموزان نه صرفاً دریافت‌کنندگان منفعل آموزش، بلکه کنشگران فعال فرآیند یاددهی-یادگیری هستند. این رویکرد، با تأکید بر مشارکت در تصمیم‌گیری‌های کلاسی، همکاری، گفت‌وگو و احترام متقابل، زمینه‌ساز شکل‌گیری جو دموکراتیک و حمایتی در کلاس می‌شود (Berliana & Habiby, 2024). یافته‌های پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کلاس‌هایی که در آن‌ها اصول مشارکت، اعتماد و شنیده‌شدن صدای دانش‌آموزان رعایت می‌شود، از سطح بالاتری از مشارکت اجتماعی و تحصیلی برخوردارند (Zurbriggen et al., 2023). در مقابل، غلبه الگوهای اقتدارگرایانه و کنترل‌محور می‌تواند به انفعال، کاهش انگیزش و حتی مقاومت پنهان دانش‌آموزان منجر شود (Tseng, 2024).

جو کلاس درس به‌عنوان یک سازه چندبعدی، شامل مؤلفه‌های عاطفی، نگرشی و تعاملی است که بر تجربه یادگیری دانش‌آموزان اثر می‌گذارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که جو مثبت کلاس، احساس امنیت روانی، تعلق و پذیرش را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند و این امر زمینه‌ساز مشارکت فعال‌تر آنان در فعالیت‌های یادگیری است (Memari & Gholamshahi, 2020). در همین راستا، مطالعات تجربی بیانگر آن است که حمایت معلم، کیفیت روابط معلم-دانش‌آموز و فرصت‌های مشارکتی، به‌طور مستقیم با درگیری تحصیلی و پیشرفت آموزشی مرتبط است (Tao et al., 2022). این یافته‌ها اهمیت بازاندیشی در نقش معلم از «مدیر نظم» به «تسهیل‌گر مشارکت» را برجسته می‌سازد.

بررسی‌های کیفی درباره انگیزه‌های مشارکت کلاسی نشان می‌دهد که تصمیم دانش‌آموز برای مشارکت یا عدم مشارکت، حاصل تعامل پیچیده‌ای از عوامل فردی، اجتماعی و ساختاری است. دانش‌آموزان زمانی مشارکت می‌کنند که احساس کنند نظراتشان ارزشمند است، فضای کلاس امن و غیرقضاوتی است و معلم نقش شنونده فعال را ایفا می‌کند (Comber & Hayes, 2023). از سوی دیگر، ترس از ارزیابی منفی، شیوه‌های نمره‌دهی مشارکت و فشارهای ضمنی می‌تواند مشارکت اصیل را به مشارکتی سطحی یا اجباری تبدیل کند (Holly et al., 2024). این مسئله نشان می‌دهد که مدیریت مشارکتی کلاس نه تنها به ساختاردهی فعالیت‌ها، بلکه به نگرش‌ها و باورهای معلمان نیز وابسته است.

در دوره ابتدایی، اهمیت مدیریت مشارکتی دوچندان می‌شود؛ زیرا این دوره، مرحله شکل‌گیری نگرش‌های پایدار نسبت به مدرسه، یادگیری و مشارکت اجتماعی است. پژوهش انجام‌شده در زمینه مدیریت مشارکتی کلاس در مدارس ابتدایی ایران نشان داده است که این رویکرد می‌تواند به بهبود معنادار پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان منجر شود (Gholami Ghahderijani, 2024). همچنین، برنامه‌ریزی مشارکتی در کلاس درس، با بهبود جو کلاس و افزایش حس مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان همراه بوده است (Sadeghi Bahmani et al., 2023). این یافته‌ها بر نقش اساسی مشارکت در ارتقای کیفیت تجربه آموزشی در سال‌های اولیه تحصیل تأکید دارند.

تحولات فناورانه و گسترش آموزش‌های مجازی نیز ابعاد جدیدی به مدیریت کلاس افزوده است. نقش فناوری در تسهیل یا پیچیده‌سازی مدیریت کلاس، به‌ویژه در محیط‌های ترکیبی و آنلاین، مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. (Rahdari & Bezrafshan, 2023) مطالعات نشان می‌دهد که استفاده هدفمند از فناوری می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای مشارکت فراهم کند، اما در صورت فقدان مهارت‌های مدیریتی معلمان، ممکن است به کاهش تعامل و افزایش انفعال منجر شود. (Rahdari & Bezrafshan, 2023) تجربه آموزش اضطراری آنلاین در شرایط کم‌منبع نیز نشان داده است که راهبردهای مشارکتی و حمایتی نقش کلیدی در حفظ درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دارند. (Abou-Khalil et al., 2021)

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌ها بر اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان در حوزه مدیریت مشارکتی و همکاری کلاسی تأکید کرده‌اند. چالش‌ها و موانع مشارکت معلمان در برنامه‌های توسعه حرفه‌ای، می‌تواند بر کیفیت مدیریت کلاس اثرگذار باشد. (Pölzl-Stefanec, 2021) همچنین، نگرش معلمان نسبت به همکاری دانش‌آموزان و شیوه‌های مشارکتی، تعیین‌کننده نحوه پیاده‌سازی این رویکردها در کلاس است. (Liebech-Lien & Sjølie, 2021) پژوهش‌های مبتنی بر اقدام‌پژوهی نیز نشان داده‌اند که مشارکت معلمان در فرایند بازانديشي و تغيير رویه‌های کلاسی، می‌تواند به تحول پایدار در عمل آموزشی منجر شود. (Wright, 2021)

از منظر نظری، مشارکت در کلاس درس با مفاهیمی چون درگیری خلاق، حمایت دوسویه و عملکرد تحصیلی پیوند خورده است. شواهد نشان می‌دهد که تعاملات حمایتی بین معلم و دانش‌آموز می‌تواند چرخه‌ای مثبت از مشارکت و عملکرد ایجاد کند. (Du et al., 2016) افزون بر این، مطالعات انجام‌شده در زمینه فعال‌سازی جو کلاس نشان می‌دهد که راهبردهای ساده اما هدفمند، مانند تشویق گفت‌وگو، کار گروهی و بازخورد مثبت، می‌تواند فضای کلاس را از حالت منفعل به فعال تبدیل کند. (Li, 2023) در سطوح مختلف تحصیلی، عوامل فرهنگی، سازمانی و فردی نیز بر میزان مشارکت دانش‌آموزان اثرگذارند. (Aziz et al., 2018)

در سال‌های اخیر، ورود هوش مصنوعی به حوزه آموزش، چشم‌اندازهای نوینی را برای مدیریت کلاس ایجاد کرده است. رویکردهای مبتنی بر هوش مصنوعی می‌توانند با تحلیل الگوهای رفتاری و تعاملی، به معلمان در اتخاذ تصمیم‌های مدیریتی دقیق‌تر کمک کنند. (Yambal & Waykar, 2024) همچنین، پژوهش‌های جدید درباره مدیریت کلاس در محیط‌های دورکار و آنلاین نشان می‌دهد که حفظ مشارکت دانش‌آموزان در این فضاها نیازمند بازتعریف نقش معلم و استفاده از راهبردهای مشارکتی نوین است. (Morris et al., 2025) در همین راستا، نقش هوش هیجانی معلمان در مدیریت مؤثر کلاس و ایجاد جو مثبت، به‌ویژه در بافت‌های فرهنگی خاص، مورد توجه قرار گرفته است. (Espid et al., 2025)

با وجود حجم قابل‌توجهی از پژوهش‌ها در زمینه مشارکت کلاسی و مدیریت کلاس، هنوز خلأهایی در درک سازوکارهای دقیق تأثیر مدیریت مشارکتی بر جو کلاس و مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، به‌ویژه در بافت آموزشی ایران، وجود دارد. بسیاری از مطالعات یا بر یک بعد خاص تمرکز کرده‌اند یا به‌صورت پراکنده به این مفاهیم پرداخته‌اند و نیاز به پژوهش‌های یکپارچه که این متغیرها را به‌طور همزمان بررسی کند، احساس می‌شود. بر این اساس، هدف این مطالعه بررسی تأثیر مدیریت مشارکتی کلاس درس بر مشارکت تحصیلی و جو کلاس در میان دانش‌آموزان دوره ابتدایی است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. از منظر پارادایم، این تحقیق بر اساس پارادایم عمل‌گرا استوار است. این پارادایم به پژوهشگر این امکان را می‌دهد که برای درک پیچیدگی‌های پدیده مورد مطالعه، از انواع مختلفی از داده‌ها و روش‌ها بهره‌برد. رویکرد کلی تحقیق، رویکرد کمی است. جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی، شامل کلیه معلمان دوره اول متوسطه منطقه ۱۴ شهر تهران است. بر اساس اطلاعات موجود، تعداد این معلمان ۳۲۱ نفر بوده که به عنوان چهارچوب اصلی برای نمونه‌گیری بخش کمی در نظر گرفته شده‌اند. برای انتخاب نمونه از بین جامعه آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شده است. این روش به دلیل گسترده بودن جامعه و پراکندگی جغرافیایی آن، کارایی و عملی بودن بیشتری دارد. برای تعیین حجم نمونه لازم، از فرمول کوکران که مخصوص جوامع محدود است، استفاده گردید. این فرمول به شرح زیر است:

$$n = \frac{N\left(\frac{1}{96}\right)^2 p \cdot q}{N(d)^2 + \left(\frac{1}{96}\right)^2 (p \cdot q)}$$

با جایگذاری مقادیر فوق در فرمول، حجم نمونه مورد نیاز ۱۷۴ نفر محاسبه گردید. این حجم نمونه، دقت و اطمینان کافی برای تعمیم نتایج از نمونه به کل جامعه آماری را فراهم می‌کند.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها این پژوهش، یک پرسشنامه محقق‌ساخته حاصل از بررسی ادبیات بوده است. این پرسشنامه بر پایه مبانی نظری طراحی و تدوین شده است. پرسشنامه نهایی مشتمل بر ۷۹ گویه می‌باشد که با در نظر گرفتن ملاحظات مربوط به کیفیت پاسخ‌دهی و جلوگیری از خستگی مشارکت‌کنندگان، سعی شده هر مؤلفه با حداقل تعداد گویه‌های ضروری (حداقل سه گویه) سنجیده شود. مقیاس پاسخ‌دهی این پرسشنامه بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (از «خیلی کم» تا «خیلی زیاد») طراحی شده که میانگین نظری آن در نقطه میانی (نمره ۳) قرار دارد.

جدول ۱. ساختار پرسشنامه

متغیرها	مؤلفه‌ها	تعداد سوالات	سوالات
جو مشارکتی کلاس درس	همکاری بین دانش‌آموزان	۵	۱-۵
	حمایت معلم	۵	۶-۱۰
	ساختار کلاس درس	۵	۱۱-۱۵
	مشارکت دانش‌آموزان	۵	۱۶-۲۰
	ارتباطات و بازخورد	۵	۲۱-۲۵
	فراگیری و برابری	۵	۲۶-۳۰
متغیرهای ساختاری	زیرساخت مدرسه	۴	۳۱-۳۴
	فناوری	۴	۳۵-۳۸
	برنامه درسی	۴	۳۹-۴۲
	ساختار سازمانی	۳	۴۳-۴۵
	مدیریت کلاس درس	۳	۴۶-۴۸
	رفتار مشارکتی دانش‌آموزان	۳	۴۹-۵۱
متغیرهای رفتاری	انگیزه دانش‌آموزان	۶	۵۲-۵۷
	نگرش نسبت به محیط یادگیری	۳	۵۸-۶۰
	یادگیری دانش‌آموزان	۳	۶۱-۶۳
	تعاملات	۳	۶۴-۶۶
	اشتیاق معلمان	۵	۶۷-۷۱
	اشتیاق دانش‌آموزان	۳	۷۲-۷۴
	مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان	۵	۷۵-۷۹

برای سنجش پایایی (قابلیت اعتماد) پرسشنامه از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ملاک تصمیم‌گیری در این پژوهش بدین صورت بود که اگر ضریب آلفای به دست آمده برای یک مؤلفه بالاتر از ۰.۷۰ باشد، پایایی آن قابل قبول تلقی می‌شود. نتایج محاسبات نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی مؤلفه‌های پرسشنامه، در بازه‌ای بین ۰.۸۱۹ (برای مؤلفه مدیریت کلاس درس) تا ۰.۹۴۵ (برای مؤلفه ارتباطات و بازخورد) قرار دارد. از آنجایی که تمامی این مقادیر بالاتر از حد نصاب ۰.۷۰ هستند، می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه از پایایی داخلی مطلوب و قابل قبولی برخوردار است. هرچه این ضریب به عدد ۱ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده هماهنگی درونی بیشتر بین گویه‌ها و در نتیجه پایایی بالاتر ابزار است. برای اطمینان از صحت و دقت ابزار در اندازه‌گیری آنچه مورد نظر است، انواع مختلفی از روایی مورد بررسی قرار گرفت:

روایی محتوایی از طریق قضاوت خبرگان و متخصصان حوزه موضوعی تأمین شده است. به این صورت که پرسشنامه در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران قرار گرفت و نظرات آنان در مورد تناسب، شفافیت و جامعیت گویه‌ها اعمال گردید.

برای بررسی روایی سازه پرسشنامه، از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. تحلیل عاملی اکتشافی به پژوهشگر کمک می‌کند تا ساختار زیربنایی مجموعه‌ای از متغیرها را کشف کرده و بررسی کند که گویه‌ها تا چه حد عوامل مورد نظر را به درستی اندازه‌گیری می‌کنند. پیش از انجام تحلیل عاملی، دو آزمون مهم انجام گرفت.

جدول ۲. بررسی نتایج آزمون کومو و بارتلت

تعداد سوالات	کای اسکوئر	KMO	درجه آزادی	معناداری
۷۹	۲۰۲۱۳/۷۷۶	۰/۹۷۵	۳۰۸۱	۰/۰۰۰

مقدار این شاخص ۰.۹۷۵ به دست آمد که بسیار نزدیک به ۱ است و نشان می‌دهد حجم نمونه برای تحلیل عاملی کاملاً کافی است.

در ادامه مقادیر اشتراکات‌گویه‌ها استخراج شد که تمامی ۷۹ گویه پرسشنامه بالاتر از ۰.۴۰ بود که این امر نیز تأیید دیگری بر مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی است. همچنین، بر اساس تحلیل انجام شده، ۱۹ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۱ از داده‌ها استخراج شدند که در مجموع حدود ۸۶.۵۳۵٪ از واریانس کل داده‌ها را تبیین می‌کنند. شکل اسکری نیز این تعداد عامل را تأیید کرد.

تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام پذیرفته است. بعد از توصیف جمعیت‌شناختی پاسخگویان از طریق آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی وضعیت موجود ابعاد ساختاری و رفتاری پیش‌بین جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس استفاده شد. به منظور بررسی برازش مدل تحقیق از تحلیل عاملی تأییدی و مدل معادلات ساختاری استفاده شد تا مشخص شود مدل پیشنهادی تا چه حد با داده‌های گردآوری شده سازگاری دارد. از این روش برای آزمون روابط علی بین متغیرهای مکنون (ساختاری و رفتاری) و متغیر ملاک (جو مشارکتی) و تعیین میزان اثرات هر یک استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

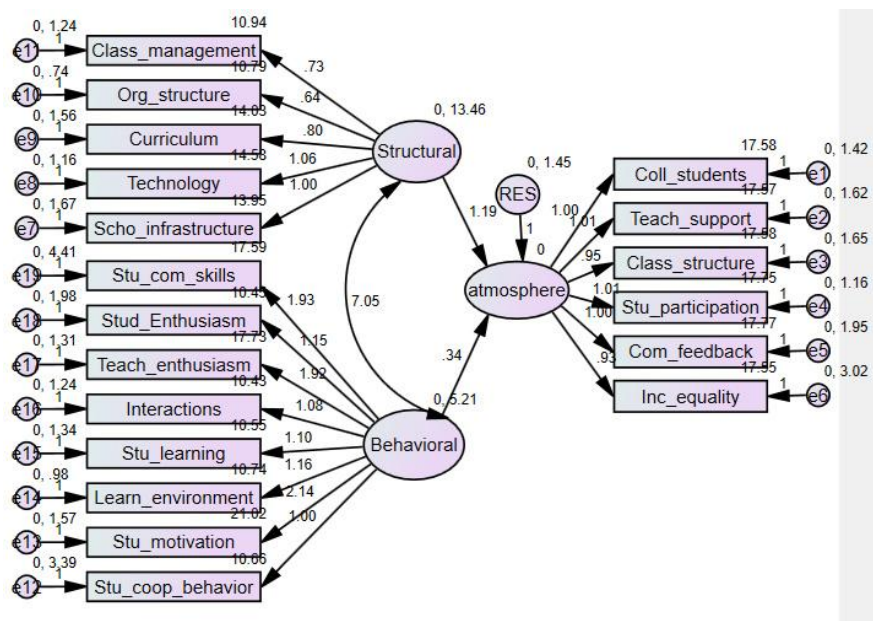
در این پژوهش، از بین ۱۷۵ پاسخ‌دهنده واجد شرایط (دارای حداقل مدرک کارشناسی و سابقه کار بیش از سه سال)، ۵۳.۷ درصد مرد و ۴۶.۳ درصد زن بودند. از نظر سطح تحصیلات، بیشترین فراوانی (۵۲ درصد) مربوط به دارندگان مدرک کارشناسی ارشد بود و به ترتیب ۳۲ درصد و ۱۶ درصد از افراد دارای مدارک کارشناسی و دکتری بودند. همچنین، از لحاظ سابقه کار، بیشترین گروه (۳۳.۱ درصد) دارای ۱۱ تا ۱۵ سال سابقه بودند و گروه‌های با سابقه کاری ۶ تا ۱۰ سال (۲۳.۴ درصد)، بیش از ۱۵ سال (۳۰.۹ درصد) و ۳ تا ۵ سال (۱۲.۶ درصد) در رده‌های بعدی قرار گرفتند.

ابتدا به منظور سنجش وضعیت متغیرهای تحقیق، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. لازم به ذکر است که ابتدا نمره‌های هر متغیر استاندارد گردیده و به صورت درصد درآمده و سپس نمره ۵۰ به عنوان میانگین نظری در نظر گرفته شده است، میانگین متغیر نیز از نمره استاندارد شده بدست آمده است.

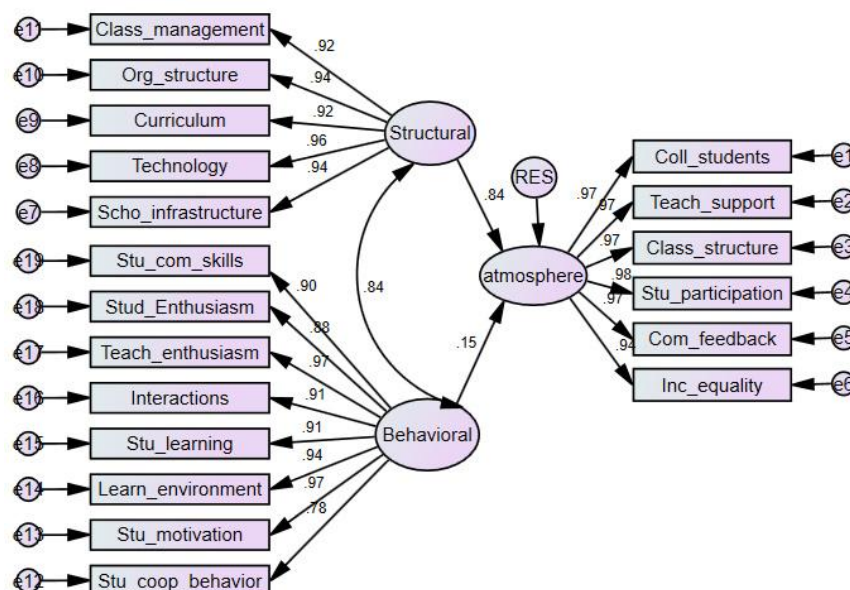
جدول ۳. آزمون تی تک نمونه‌ای متغیرهای تحقیق

مؤلفه‌ها	Test Value = 50			
	میزان آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین
جو مشارکتی کلاس درس	۷/۲۲۱	۱۷۴	۰/۰۰۰	۶۵/۲۸
متغیرهای ساختاری	۸/۲۰۰	۱۷۴	۰/۰۰۰	۶۵/۵۵
متغیرهای رفتاری	۵/۵۵۶	۱۷۴	۰/۰۰۰	۶۰/۷۵

بر اساس نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جو مشارکتی کلاس و تمامی شش مؤلفه آن (همکاری بین دانش‌آموزان، حمایت معلم، ساختار کلاس درس، مشارکت دانش‌آموزان، ارتباطات و بازخورد، و فراگیری و برابری) با میانگینی به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری ($\text{Test Value}=50$) قرار داشتند ($p=0.000$). متغیرهای ساختاری (عوامل سازمانی) و هر پنج مؤلفه آن (زیرساخت مدرسه، فناوری، برنامه درسی، ساختار سازمانی و مدیریت کلاس درس) نیز میانگینی بالاتر از سطح متوسط نشان دادند و این تفاوت از نظر آماری معنادار بود ($p=0.000$). متغیرهای رفتاری به همراه هشت مؤلفه آن (شامل رفتار مشارکتی، انگیزه، محیط یادگیری، یادگیری دانش‌آموزان، تعاملات، اشتیاق معلمان، اشتیاق دانش‌آموزان و مهارت‌های ارتباطی) به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری ارزیابی شدند ($p=0.000$) در نتیجه، کلیه متغیرهای اصلی پژوهش و مؤلفه‌های آن‌ها در وضعیتی مطلوب و بالاتر از حد متوسط قرار دارند. در ادامه جهت بررسی برازش مدل کواریانسی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس دو متغیر ساختاری و رفتاری در نظر گرفته شده است، که در زیر مدل کواریانسی و همچنین برازش مدل در قالب جدول شاخص‌های برازش نیکویی مدل ارائه و تحلیل شده است.

شکل ۱. مدل کواریانسی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در حالت غیراستاندارد

شکل ۲. مدل کواریانسی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در حالت استاندارد

شاخص‌های برازش مدل کواریانسی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۴. شاخص‌های نیکویی برازش مدل جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری

IFI	CFI	NFI	RMSEA	CMIN/DF	Probability level	DF	Chi-square
۰/۹۲۱	۰/۹۲۰	۰/۹۰۰	۰/۰۹۹	۴/۴۲۸	۰/۰۰۰	۱۴۹	۶۵۹/۸۰۰

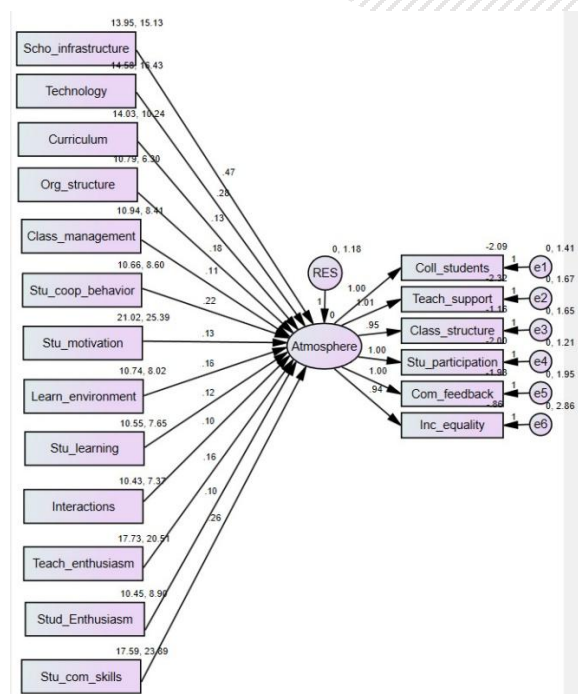
همان طور که مشاهده می‌شود مقدار χ^2 دو (Chi-square = 659/800) است که با توجه به سطح معناداری آن ($P\text{-value} = 0/000$) که کمتر از ۰/۰۵ است، قابل قبول است. همچنین حاصل تقسیم مقدار χ^2 دو بر درجه آزادی برابر با ۴/۴۲۸ است، که کمتر از نمره ۵ که نقطه برش قابل قبولی است قرار دارد و از این نظر این آماره قابل قبول است. مقدار RMSEA نیز برابر با ۰/۰۹۹ است، که کمتر از ۰/۱۰ است لذا قابل قبول است. مقدار $NFI = 0/900$ ، $IFI = 0/921$ $CFI = 0/920$ قابل قبول است و از عدد ۰/۹۰ که معیار قابل قبولی است بیشتر است. در کل می‌توان گفت که شاخص‌های برازش حاکی از آن است که مدل بدست آمده دارای برازش مناسبی است.

جدول ۵. ضرایب کواریانسی متغیرهای پژوهش

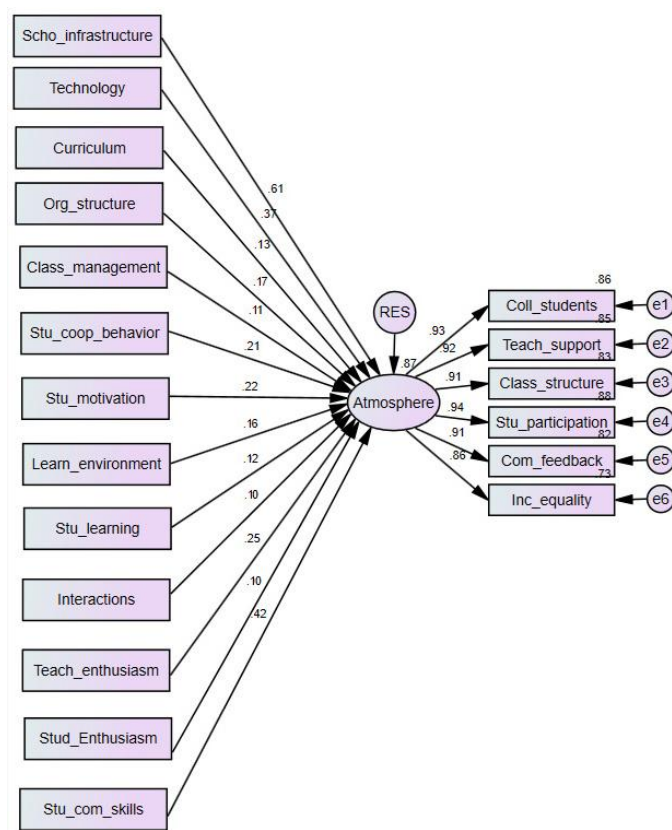
P	C.R.	S.E.	Estimate	کواریانس سازه‌ها
۰/۰۰۰	۸/۳۳۰	۱/۶۱۶	۰/۱۵۱	متغیرهای ساختاری <-->
۰/۰۰۰	۶/۱۲۰	۰/۸۵۲	۰/۸۴۰	متغیرهای رفتاری <-->
۰/۰۰۰	۷/۳۵۳	۰/۹۵۹	۰/۸۴۱	تغیرهای رفتاری <-->
Squared Multiple Correlations= 0/946				

در جدول فوق ضرایب کواریانسی و ضریب اثرگذاری بین متغیرهای پژوهش، انحراف استاندارد، نسبت بحرانی و سطوح معناداری آن ارائه شده است. با توجه به سطوح معناداری بدست آمده از کواریانس و اثرگذاری بین داده‌ها برای تمامی متغیرهای پژوهش که کمتر از ۰/۰۵ است ($P\text{-value} < 0/05$)، لذا می‌توان گفت که متغیرهای پژوهش قادر به ارائه یک سیستم پیش‌بینی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری می‌باشند. همچنین ضریب اثرگذاری چندگانه یا همان ضریب تعیین چندگانه حاکی از آن است که تقریباً ۰/۹۵ تغییرات جو مشارکتی کلاس درس تحت تأثیر دو متغیر ساختاری و رفتاری قرار می‌گیرد.

برای بررسی برازش مدل اثرات ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکتی کلاس درس ابتدا دو معدل در مقیاس غیراستاندارد و استاندارد ارائه می‌شود و سپس در ادامه برازش مدل در قالب جدول شاخص‌های برازش نیکویی مدل ارائه و تحلیل می‌شود.

شکل ۳. مدل اثرگذاری ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس در حالت غیراستاندارد

شکل ۴. مدل اثرگذاری ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس در حالت استاندارد

شاخص‌های برازش مدل اثرگذاری ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۶. شاخص‌های نیکویی برازش مدل اثرگذاری ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس

IFI	CFI	NFI	RMSEA	CMIN/DF	Probability level	DF	Chi-square
۰/۹۲۲	۰/۹۱۶	۰/۹۰۱	۰/۰۹۸	۲/۴۷۶	۰/۰۰۰	۱۵۲	۳۷۶/۳۵۰

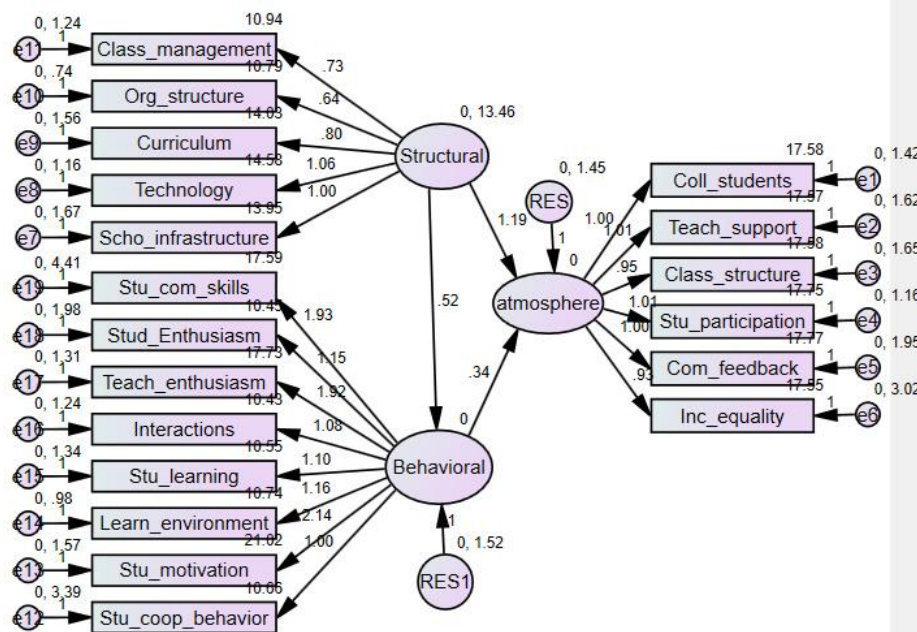
همان طور که مشاهده می‌شود مقدار χ^2 (Chi-square = 376/350) است که با توجه به سطح معناداری آن ($P\text{-value} = 0/000$) که کمتر از ۰/۰۵ است، قابل قبول است. همچنین حاصل تقسیم مقدار χ^2 بر درجه آزادی برابر با ۲/۴۷۶ است، که کمتر از نمره ۵ که نقطه برش قابل قبولی است قرار دارد و از این نظر این آماره قابل قبول است. مقدار RMSEA نیز برابر با ۰/۰۹۸ است، که کمتر از ۰/۱۰ است لذا قابل قبول است. مقدار $NFI = 0/901$ ، $CFI = 0/916$ ، $IFI = 0/922$ و از عدد ۰/۹۰ که معیار قابل قبولی است بیشتر است. در کل می‌توان گفت که شاخص‌های برازش حاکی از آن است که مدل بدست آمده دارای برازش مناسبی است.

جدول ۷. ضرایب اثرگذاری مستقیم ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکتی کلاس درس

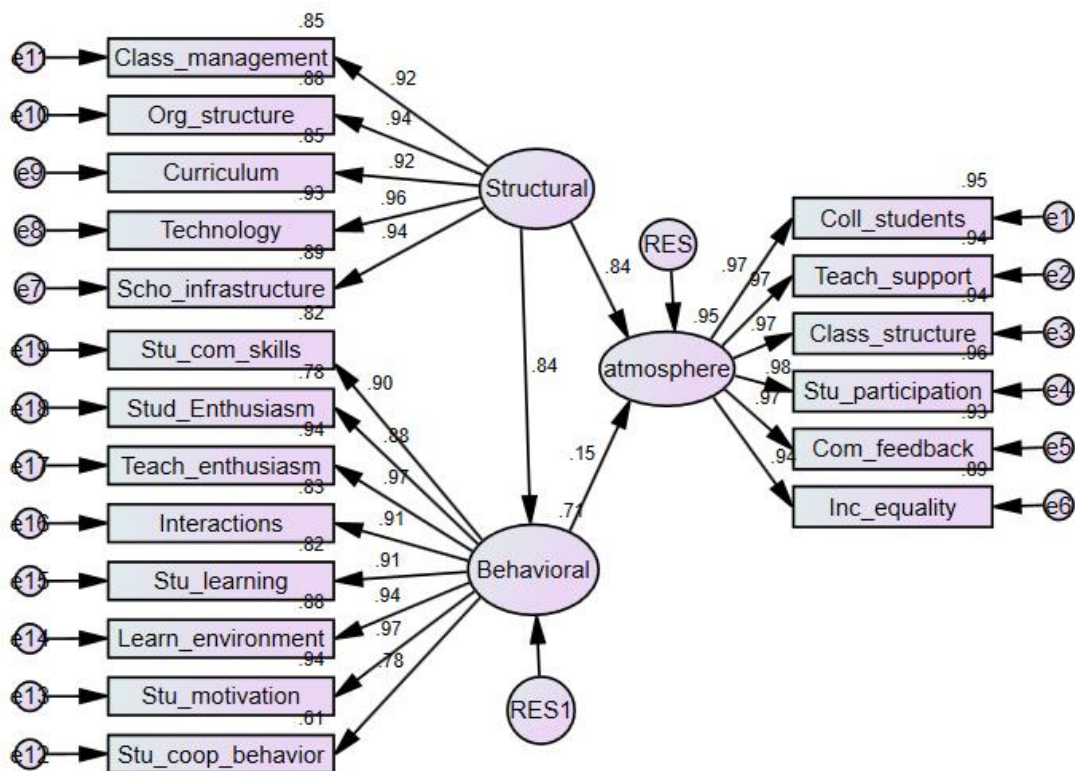
اثرگذاری ها	Estimate	S.E.	C.R.	P
زیرساخت مدرسه <-- جو مشارکتی کلاس	.612	.295	47.323	
فناوری <-- جو مشارکتی کلاس	.371	.306	47.598	
برنامه درسی <-- جو مشارکتی کلاس	.129	.241	58.143	
ساختار سازمانی <-- جو مشارکتی کلاس	.173	.190	56.681	
مدیریت کلاس درس <-- جو مشارکتی کلاس	.114	.220	49.780	
مشارکت دانش آموزان <-- جو مشارکتی کلاس	.208	.222	47.960	
انگیزه دانش آموزان <-- جو مشارکتی کلاس	.224	.382	55.030	
محیط یادگیری <-- جو مشارکتی کلاس	.163	.215	50.005	
یادگیری دانش آموزان <-- جو مشارکتی کلاس	.121	.210	50.326	
تعاملات <-- جو مشارکتی کلاس	.102	.206	50.714	
اشتقاق معلمان <-- جو مشارکتی کلاس	.253	.343	51.652	
اشتقاق دانش آموزان <-- جو مشارکتی کلاس	.104	.226	46.191	
مهارت‌های ارتباطی دانش آموزان <-- جو مشارکتی کلاس	.421	.371	47.486	
Squared Multiple Correlations= 0/868				

در جدول فوق ضرایب کواریانسی و ضریب اثرگذاری بین متغیرهای پژوهش، انحراف استاندارد، نسبت بحرانی و سطوح معناداری آن ارائه شده است. با توجه به سطوح معناداری بدست آمده از اثرگذاری بین داده‌ها برای تمامی متغیرهای پژوهش کمتر از ۰/۰۵ است ($P\text{-value} < 0/05$)، لذا می‌توان گفت که متغیرهای پژوهش قادر به ارائه یک سیستم پیش‌بینی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس ابعاد متغیرهای ساختاری و رفتاری می‌باشند. همچنین ضریب اثرگذاری چندگانه یا همان ضریب تعیین چندگانه حاکی از آن است که تقریباً ۸۷٪ تغییرات جو مشارکتی کلاس درس تحت تأثیر مستقیم و غیر مستقیم ابعاد دو متغیر ساختاری و رفتاری قرار می‌گیرد.

برای بررسی برازش مدل نهایی و اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای ساختاری و رفتاری بر جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس دو مدل غیراستاندارد و استاندارد ارائه شده است. همچنین برازش مدل در قالب جدول شاخص‌های برازش نیکویی مدل ارائه و تحلیل می‌شود.

شکل ۵. مدل نهایی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در حالت غیراستاندارد

شکل ۶. مدل نهایی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در حالت استاندارد

شاخص‌های برازش مدل نهایی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۸. شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری

IFI	CFI	NFI	RMSEA	CMIN/DF	Probability level	DF	Chi-square
۰/۹۲۱	۰/۹۲۰	۰/۹۰۰	۰/۰۹۹	۴/۴۲۸	۰/۰۰۰	۱۴۹	۶۵۹/۸۰۰

همان طور که مشاهده می‌شود مقدار χ^2 (Chi-square = 659/800) است که با توجه به سطح معناداری آن ($P\text{-value} = 0/000$) که کمتر از ۰/۰۵ است، قابل قبول است. همچنین حاصل تقسیم مقدار χ^2 دو بر درجه آزادی برابر با ۴/۴۲۸ است، که کمتر از نمره ۵ که نقطه برش قابل قبولی است قرار دارد و از این نظر این آماره قابل قبول است. مقدار RMSEA نیز برابر با ۰/۰۹۹ است، که کمتر از ۰/۱۰ است لذا قابل قبول است. مقدار $NFI = 0/900$ ، $IFI = 0/921$ $CFI = 0/920$ قابل قبول است و از عدد ۰/۹۰ که معیار قابل قبولی است بیشتر است. در کل می‌توان گفت که شاخص‌های برازش حاکی از آن است که مدل بدست آمده دارای برازش مناسبی است.

جدول ۹. ضرائب اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پژوهش

کواریانس سازه‌ها		Estimate	S.E.	C.R.	P
متغیرهای ساختاری	<--	۰/۸۴۱	۰/۰۷۰	۱۶/۹۸۸	۰/۰۰۰
متغیرهای رفتاری	<--	۰/۱۵۴	۰/۱۰۰	۳/۳۶۳	۰/۰۰۰
متغیرهای ساختاری	<--	۰/۸۴۳	۰/۰۴۴	۱۱/۹۴۲	۰/۰۰۰

Squared Multiple Correlations= 0/948

در جدول فوق ضرائب کواریانس و ضریب اثرگذاری بین متغیرهای پژوهش، انحراف استاندارد، نسبت بحرانی و سطوح معناداری آن ارائه شده است. با توجه به سطوح معناداری بدست آمده از اثرگذاری بین داده‌ها برای تمامی سازه‌های پژوهش کمتر از ۰/۰۵ است ($P\text{-value} < 0/05$)، لذا می‌توان گفت که متغیرهای پژوهش قادر به ارائه یک سیستم پیش‌بینی جو مشارکت‌جویانه در کلاس درس بر اساس متغیرهای ساختاری و رفتاری هستند. همچنین ضریب اثرگذاری چندگانه یا همان ضریب تعیین چندگانه حاکی از آن است که تقریباً ۰/۹۵ تغییرات جو مشارکتی کلاس درس تحت تأثیر مستقیم و غیر مستقیم دو متغیر ساختاری و رفتاری قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که مدیریت مشارکتی کلاس درس تأثیر مثبت و معناداری بر مشارکت تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی و نیز بر بهبود جو عاطفی-اجتماعی کلاس دارد. نتایج تحلیل‌های استنباطی بیانگر آن بود که هرچه معلمان در مدیریت کلاس از راهبردهای مشارکتی، گفت‌وگومحور و مبتنی بر درگیرسازی فعال دانش‌آموزان بیشتر استفاده کرده‌اند، سطح مشارکت رفتاری و شناختی دانش‌آموزان افزایش یافته است. این یافته با بدنه وسیعی از پژوهش‌های پیشین همسو است که مشارکت را یکی از پیامدهای مستقیم سبک‌های مدیریت حمایتی و دموکراتیک می‌دانند (Berliana & Habiby, 2024; Zurbriggen et al., 2023). به‌ویژه در دوره ابتدایی که دانش‌آموزان در حال شکل‌دهی نگرش‌های پایدار نسبت به مدرسه و یادگیری هستند، نقش مدیریت مشارکتی در ایجاد احساس تعلق و امنیت روانی برجسته‌تر می‌شود (Andić et al., 2010).

نتایج این مطالعه همچنین نشان داد که مدیریت مشارکتی قادر است سهم معناداری از واریانس جو کلاس درس را تبیین کند. به بیان دیگر، کلاس‌هایی که در آن‌ها تصمیم‌گیری‌های کلاسی، قوانین، فعالیت‌ها و تعاملات به‌صورت مشارکتی طراحی و اجرا شده‌اند، از جو مثبت‌تری برخوردار بوده‌اند. این یافته با نتایج پژوهش‌هایی هم‌راستا است که جو کلاس را محصول مستقیم کیفیت تعاملات معلم-دانش‌آموز و میزان مشارکت فعال فراگیران می‌دانند (Memari & Gholamshahi, 2020). در چنین کلاس‌هایی، دانش‌آموزان نه تنها یادگیرندگان منفعل نیستند، بلکه خود را بخشی از فرایند یاددهی-یادگیری تلقی می‌کنند؛ امری که به افزایش انگیزش درونی و کاهش رفتارهای اجتنابی منجر می‌شود (Tseng, 2024).

از منظر تبیینی، می‌توان نتایج به‌دست‌آمده را در چارچوب نظریه حمایت معلم و درگیری تحصیلی تحلیل کرد. فرا تحلیل انجام‌شده توسط Tao و همکاران نشان می‌دهد که حمایت ادراک‌شده معلم به‌طور مستقیم با درگیری تحصیلی و پیشرفت آموزشی مرتبط است (Tao et al., 2022). مدیریت مشارکتی، با فراهم کردن فرصت‌های بیان نظر، گوش‌دادن فعال معلم و بازخورد غیرتنبیهی، مصداق عینی حمایت معلم محسوب می‌شود. این حمایت، به‌ویژه در

کلاس‌های ابتدایی، به کاهش اضطراب مشارکت و افزایش تمایل به تعامل کلامی و غیرکلامی منجر می‌شود؛ موضوعی که در پژوهش کیفی Severe و همکاران نیز مورد تأکید قرار گرفته است (Severe et al., 2024).

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مشارکت تحصیلی صرفاً تابع ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان نیست، بلکه به‌شدت تحت تأثیر ساختارهای مدیریتی کلاس قرار دارد. این نتیجه با پژوهش Lee که بر نقش تیپ‌های شخصیتی در مشارکت تأکید دارد، در تعارض نیست، بلکه آن را تکمیل می‌کند؛ زیرا حتی دانش‌آموزان درون‌گرا نیز در کلاس‌های با مدیریت مشارکتی، مشارکت بیشتری از خود نشان می‌دهند (Lee, 2005). به بیان دیگر، مدیریت مشارکتی می‌تواند اثر محدودکننده برخی ویژگی‌های فردی را تعدیل کرده و فرصت‌های برابر مشارکت را فراهم آورد (Precourt & Gainor, 2019).

در این پژوهش مشخص شد که جو مثبت کلاس، نقش میانجی مهمی در رابطه بین مدیریت مشارکتی و مشارکت تحصیلی ایفا می‌کند. این یافته با نتایج پژوهش Zurbriggen و همکاران همسو است که نشان دادند جو اجتماعی کلاس و آموزش شخصی‌سازی‌شده، پیش‌بینی‌کننده مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان هستند (Zurbriggen et al., 2023). مدیریت مشارکتی از طریق بهبود روابط بین‌فردی، کاهش فاصله قدرت و افزایش اعتماد متقابل، زمینه شکل‌گیری چنین جوی را فراهم می‌کند. این جو، به نوبه خود، مشارکت دانش‌آموزان را به رفتاری طبیعی و نه تحمیلی تبدیل می‌کند (Comber & Hayes, 2023).

نتایج این مطالعه همچنین با یافته‌های پژوهش‌های انجام‌شده در بافت آموزشی ایران همخوانی دارد. پژوهش Gholami Ghahderijani نشان داد که مدیریت مشارکتی معلمان ابتدایی تأثیر معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (Gholami Ghahderijani, 2024). همچنین Sadeghi Bahmani و همکاران گزارش کردند که برنامه‌ریزی مشارکتی به بهبود جو کلاس و افزایش مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان منجر می‌شود (Sadeghi Bahmani et al., 2023). همسویی نتایج پژوهش حاضر با این مطالعات، اعتبار بیرونی یافته‌ها را تقویت می‌کند و نشان می‌دهد که مدیریت مشارکتی می‌تواند در بافت فرهنگی-آموزشی ایران نیز به‌عنوان راهبردی اثربخش عمل کند.

در تبیین نتایج مربوط به مشارکت تحصیلی، می‌توان به دیدگاه Du و همکاران اشاره کرد که تعامل حمایتی و مشارکت خلاق را چرخه‌ای دوسویه میان فرایند و عملکرد می‌دانند (Du et al., 2016). مدیریت مشارکتی با فعال‌سازی این چرخه، نه‌تنها مشارکت را افزایش می‌دهد، بلکه به بهبود عملکرد تحصیلی نیز منجر می‌شود. این مسئله به‌ویژه در دوره ابتدایی اهمیت دارد؛ زیرا تجربیات اولیه مشارکت می‌تواند نگرش بلندمدت دانش‌آموزان نسبت به یادگیری را شکل دهد (Andić et al., 2010).

یافته‌های پژوهش حاضر همچنین نشان می‌دهد که مدیریت مشارکتی می‌تواند پاسخ مناسبی به چالش‌های انفعال کلاس باشد. Tseng نشان می‌دهد که یکی از مشکلات رایج کلاس‌های معاصر، فضای غیرپویا و مشارکت پایین است که اغلب ناشی از روش‌های سنتی مدیریت کلاس است (Tseng, 2024). نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که جایگزینی این روش‌ها با راهبردهای مشارکتی می‌تواند به فعال‌سازی جو کلاس و افزایش تعامل منجر شود. این یافته با پژوهش Li درباره راه‌های فعال‌سازی جو کلاس نیز همسو است (Li, 2023).

در زمینه نقش فناوری، اگرچه تمرکز اصلی پژوهش حاضر بر کلاس‌های حضوری بوده است، اما نتایج به‌دست‌آمده با مطالعات مربوط به مدیریت کلاس در محیط‌های فناورانه نیز قابل تبیین است. Rahdari و Bezrafshan نشان داده‌اند که فناوری، در صورت استفاده مشارکتی، می‌تواند ابزار تقویت تعامل و مدیریت مؤثر کلاس باشد (Rahdari & Bezrafshan, 2023). همچنین پژوهش Abou-Khalil و همکاران در زمینه آموزش آنلاین اضطرابی نشان می‌دهد که راهبردهای مشارکتی، حتی در شرایط محدودیت منابع، نقش کلیدی در حفظ مشارکت دانش‌آموزان دارند (Abou-Khalil et al., 2021). این شواهد نشان می‌دهد که اصول مدیریت مشارکتی، مستقل از بستر آموزشی، کارکردی بنیادین دارند.

در نهایت، یافته‌های این پژوهش با دیدگاه‌های نوین درباره نقش معلم به‌عنوان تسهیل‌گر یادگیری همسو است. Wright نشان می‌دهد که مشارکت معلمان در فرایندهای بازاندیشی و اقدام‌پژوهی می‌تواند به تحول پایدار در مدیریت کلاس منجر شود (Wright, 2021). همچنین Sjölie و Liebeck-Lien تأکید

می‌کنند که نگرش معلمان نسبت به همکاری دانش‌آموزان، تعیین‌کننده میزان تحقق مدیریت مشارکتی در عمل است (Liebech-Lien & Sjølie, 2021). بر این اساس، نتایج پژوهش حاضر بر ضرورت توجه همزمان به مهارت‌ها، نگرش‌ها و باورهای معلمان در پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی تأکید دارد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بوده است. نخست، استفاده از ابزارهای خودگزارشی ممکن است با سوگیری پاسخ‌دهی همراه باشد و ادراک دانش‌آموزان یا معلمان به‌طور کامل بازتاب‌دهنده رفتار واقعی در کلاس نباشد. دوم، پژوهش در یک مقطع زمانی انجام شده و امکان بررسی پویایی تغییرات مشارکت و جو کلاس در طول زمان فراهم نبوده است. سوم، تمرکز مطالعه بر مدارس دولتی دوره ابتدایی، تعمیم‌پذیری نتایج به سایر مقاطع تحصیلی یا مدارس غیردولتی را محدود می‌کند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با طراحی طولی، تأثیر مدیریت مشارکتی را در بازه‌های زمانی مختلف بررسی کنند تا پایداری اثرات آن مشخص شود. همچنین استفاده از روش‌های ترکیبی، شامل مشاهده کلاسی و مصاحبه‌های عمیق، می‌تواند به درک دقیق‌تری از سازوکارهای اثرگذاری مدیریت مشارکتی منجر شود. بررسی نقش متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر مانند ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان، سبک تدریس معلم و بافت فرهنگی مدرسه نیز می‌تواند مسیرهای جدیدی برای پژوهش بگشاید.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، توصیه می‌شود برنامه‌های توانمندسازی معلمان بر توسعه مهارت‌های مدیریت مشارکتی، گفت‌وگو و تسهیل مشارکت متمرکز شوند. مدیران مدارس می‌توانند با ایجاد فرهنگ مدرسه‌ای مبتنی بر مشارکت و اعتماد، زمینه اجرای مؤثر این رویکرد را فراهم آورند. همچنین طراحی برنامه‌های درسی و فعالیت‌های کلاسی به‌گونه‌ای که فرصت‌های واقعی مشارکت برای همه دانش‌آموزان ایجاد شود، می‌تواند به بهبود پایدار جو کلاس و افزایش مشارکت تحصیلی منجر شود.

موازین اخلاقی

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شد.

تشکر و قدردانی

از تمام افرادی که امکان انجام پژوهش حاضر را فراهم کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مطالعه با هم مشارکت فعال داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان پژوهش حاضر هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

Reference

- Abou-Khalil, V., Helou, S., Khalifé, E., Chen, M. A., Majumdar, R., & Ogata, H. (2021). Emergency Online Learning in Low-Resource Settings: Effective Student Engagement Strategies. *Education Sciences*, 11(1), 24. <https://doi.org/10.3390/educsci11010024>
- Anđić, D., Pejić Papak, P., & Vidulin-Orbanić, S. (2010). Students' and Teachers' View on Classroom Atmosphere as an Indicator of Elementary School Teaching Quality. *Pedagogijska Istraživanja*, 7(1), 67-81.
- Aziz, F., Quraishi, U., & Kazi, A. S. (2018). Factors behind Classroom Participation of Secondary School Students. <https://doi.org/10.13189/ujer.2018.060201>
- Berliana, R. P., & Habiby, W. N. (2024). Teacher Perceptions and Implementation of a Democratic Classroom Atmosphere in Elementary Schools. *Jurnal Cakrawala Pendas*, 10(2), 318-335. <https://doi.org/10.31949/jcp.v10i2.8915>
- Comber, B., & Hayes, D. (2023). Classroom Participation: Teachers' Work as Listeners. *Journal of Curriculum Studies*, 55(1), 37-48. <https://doi.org/10.1080/00220272.2022.2134738>

- Du, Y., Zhang, L., & Chen, Y. (2016). From Creative Process Engagement to Performance: Bidirectional Support. *Leadership & Organization Development Journal*, 37(7), 966-982. <https://doi.org/10.1108/LODJ-03-2015-0046>
- Espid, N., Tabar, F. A., & Ghazaghi, L. (2025). Dimensions of teachers' emotional intelligence and its impact on classroom management: Modeling in Iranian secondary schools. *Social Determinants of Health*, 11(1), 22-34. <https://journals.sbmu.ac.ir/sdh/article/download/50080/35926/258882>
- Gholami, A., Namdari, Y., Rahmani, S. Z., & Safdari, S. (2023). Classroom Management Methods. International Conference on Psychology, Educational Sciences, and Lifestyle,
- Gholami Ghahderijani, F. (2024). Participatory Classroom Management by Teachers and Its Impact on Elementary Students' Academic Achievement. Sixth National Conference on Professional Research in Psychology and Counseling from the Teacher's Perspective, Minab, Iran.
- Holly, C., Porter, S., Vitale, T. R., & Echevarria, M. (2024). Grading Participation in the Classroom: The Assumptions, Challenges, and Alternatives. *Teaching and Learning in Nursing*, 19(1), 27-33. <https://doi.org/10.1016/j.teln.2023.06.020>
- Lee, P. (2005). Students' Personality Type and Attitudes toward Classroom Participation. Proceedings of the CATESOL State Conference, Los Angeles, USA.
- Li, E. (2023). Exploring the Ways to Activate the Classroom Atmosphere. *Journal of Social Science Humanities and Literature*, 6(4), 44-48.
- Liebeck-Lien, B., & Sjølie, E. (2021). Teachers' Conceptions and Uses of Student Collaboration in the Classroom. *Educational Research*, 63(2), 212-228. <https://doi.org/10.1080/00131881.2020.1839354>
- Memari, M., & Gholamshahi, A. (2020). Attitudinal and Affective Classroom Ecology and Atmosphere. *Applied Linguistics Research Journal*, 4(2), 1-14. <https://doi.org/10.14744/alrj.2020.92400>
- Morris, K., Hirsch, S. E., Strickland-Cohen, K., & Bruhn, A. (2025). Remote classroom management: A survey study of teachers' online practices. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 69(2). <https://doi.org/10.1080/1045988X.2023.2280982>
- Pölzl-Stefanec, E. (2021). Challenges and Barriers to Austrian Early Childhood Educators' Participation in Online Professional Development Programmes. *British Journal of Educational Technology*, 52(6), 2192-2208. <https://doi.org/10.1111/bjet.13124>
- Precourt, E., & Gainor, M. (2019). Factors Affecting Classroom Participation and How Participation Leads to Better Learning. *Accounting Education*, 28(1), 100-118. <https://doi.org/10.1080/09639284.2018.1505530>
- Rahdari, F., & Bezrafshan, F. (2023). The Role of Technology in Classroom Management. International Conference on Management and Humanities Research in Iran,
- Sadeghi Bahmani, A., Bilali Shahvari, S., Ghani Kovei, K., & Mohabi, M. (2023). The Effect of Participatory Planning on Improving Classroom Climate. First International Conference on Sociology, Social Sciences, and Education with a Future-Oriented Approach, Bushehr, Iran.
- Severe, E., Stalnaker, J., Hubbard, A., Hafen, C. H., & Bailey, E. G. (2024). To Participate or Not to Participate? A Qualitative Investigation of Students' Complex Motivations for Verbal Classroom Participation. *PLoS One*, 19(2), e0297771. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0297771>
- Tao, Y., Meng, Y., Gao, Z., & Yang, X. (2022). Perceived Teacher Support, Student Engagement, and Academic Achievement: A Meta-Analysis. *Educational Psychology*, 42(4), 401-420. <https://doi.org/10.1080/01443410.2022.2033168>
- Tseng, O. M. (2024). Inactive Classroom Atmosphere in China: Predicament and Constructivist Solutions. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 30, 52-55. <https://doi.org/10.54097/dajhdh19>
- Wright, P. (2021). Transforming Mathematics Classroom Practice through Participatory Action Research. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 24(2), 155-177. <https://doi.org/10.1007/s10857-019-09452-1>
- Yambal, S., & Waykar, Y. A. (2024). AI-Driven Classroom Management. 93-124. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-8191-5.ch004>
- Zurbriggen, C. L., Hofmann, V., Lehofer, M., & Schwab, S. (2023). Social Classroom Climate and Personalised Instruction as Predictors of Students' Social Participation. *International Journal of Inclusive Education*, 27(11), 1223-1238. <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1882590>